



KUNSTRIJK
VERBODEN
TE VERKOPEN
DEEL VAN
DE WERKEN
VAN
DE
KUNSTRIJK
VERBODEN
TE VERKOPEN
DEEL VAN
DE WERKEN
VAN
DE
KUNSTRIJK
VERBODEN
TE VERKOPEN

ROTTTERDAM, 2 April 1817

Ik heb de eer u te bekenen
dat deze werken te koop
zijn bij de boekhandel
van de heer van der
E. G. van der
J. H. van der

in de etalage



Correspondentie van architect P.J.H. Cuypers over de restauratie van het Oude Raadhuis te Kampen

Het Oude Raadhuis aan de Oudestraat, ter hoogte van de stadsbrug, dat werd gebouwd omstreeks 1350, behoort tot de oudste en belangrijkste seculiere gebouwen van de stad Kampen en tot de meest afgebeelde, variërend van schilderijen van Cornelis Springer tot aquarellen van Anton Pieck.

Het is ook een monument waar door de eeuwen heen intensief aan is verspijkerd. De meest ingrijpende verbouwing vond plaats tussen 1543-1547 nadat een brand - als gevolg van een uit de hand gelopen carnavalsviering - de hele bovenverdieping in de as had gelegd. Het gebouw herrees in een indrukwekkende nieuwe gestalte, met de schepenzaal als hoogtepunt, die met de schouw van Colijn de Nole (vanaf 1530 gevestigd te Utrecht, gestorven tussen 1553 en 1558) en het schepengestoelte van Meester Frederik tot de mooiste renaissance-interieurs van Nederland behoort.

Na die tijd vonden nog met regelmaat andere ingrepen en restauraties plaats, die echter minder opvallend waren. Zo kwam er omstreeks 1680 een deur in de westgevel, werden er in dezelfde eeuw diverse nieuwe vensters geplaatst en versmalde stadsarchitect Abraham Martinus Sorg (1738-1825) in 1793 de zandstenen trap aan de Oudestraatzijde, tegenover de Nieuwe Toren, om maar een aantal wijzigingen te noemen. Bovendien veranderde de context regelmatig door verbouwingen en vergrotingen aan het belendende bouwdeel, het Nieuwe Raadhuis, waarvan de 19de-20ste eeuwse gevel een neoclassicistisch karakter heeft, maar waarvan de kern teruggaat tot de middeleeuwen.

In de recentere geschiedenis verschijnt bouwmeester P.J.H. Cuypers (1827-1921) op het toneel. Deze productieve en prominente architect, die naast vele katholieke kerken onder meer het Rijksmuseum en het Amsterdamse Centraal Station ontwierp, toonde zich ook bijzonder actief op het restauratiefront. In die hoedanigheid was hij in Kampen betrokken bij verschillende klussen.

Eind 19de eeuw bleken delen van het Oude Raadhuis bouwvallig. Actie was gewenst. De directeur gemeentewerken K. de Vidal de St. Germain (1849-1932)



Een van de recent aan het Frans Walkate Archief geschonken brieven van architect P.J.H. Cuypers die handelen over de restauratie van het Oude Raadhuis.

wilde eerst een expert raadplegen. Via de afdeling Kunsten en Wetenschappen van het Ministerie van Binnenlandse Zaken kwam Cuypers in beeld als adviseur¹. Op basis van zijn rapportages werden tussen 1893 en 1901 in etappes de nodige werkzaamheden verricht. Deze waren tamelijk rigoureuus, zoals sommige kritische tijdgenoten al constateerden. Zo werd de trap aan de Oudestraat weggebroken en werden baldakijns en pinakels aangebracht die voorheen niet aanwezig waren.² Dat werd echter niet als reden gezien om Cuypers in het vervolg te passeren, want in 1907-1908 en 1916-1918 was hij betrokken bij de restauratie van het Gotische Huis, die minstens zo ingrijpend was.³ Ook voor het Raadhuis bleef hij in beeld. In 1904 onderzocht hij als lid van de Commissie voor de Beschrijving van Monumenten van Geschiedenis en Kunst het gebouw. En in de periode 1912-1915 - de nieuwbouwplannen voor het Nieuwe Stadhuis waren niet doorgegaan - richtte de inmiddels hoogbejaarde architect, geholpen door zijn zoon J.Th.J. Cuypers (1861-1949), zich op de herstelwerkzaamheden aan de oostgevel en de Schepentoren. Het was het sluitstuk van een restauratie die - met tussenpozen - uiteindelijk zo'n twintig jaar had geduurd.

De inbreng van de dienst gemeentewerken van de gemeente Kampen als uitvoerend orgaan was daarbij essentieel. Met name (hoofd)opzichter A.J. Reijers (1867-1943), die een bijzondere interesse had voor architectonisch erfgoed, vervulde als toezichthouder en intermediair een sleutelrol. Vrijwel zeker is via deze gedreven heemschutter, tekenaar, bewaarder en onderzoeker, die een warme band met het Frans Walkate Archief had, een grote hoeveelheid documenten over de Kamper restauraties van Cuypers in dit archief terechtgekomen. Deze bestaan onder meer uit foto's, fotolitho's, blauwdrukken, tekeningen, aantekeningen, dagboeken, tijdschriftartikelen en correspondentie. Unieke documentatie.

Mede door de aanwezigheid van deze rijke dossiers, is het bijzonder heuglijk dat in 2009 door de in Kampen opgegroeide H. Overweg een schenking werd gedaan die een prachtige aanvulling daarop vormt. De schenking bestaat uit veertien brieven en briefkaarten van Cuypers' (bureau). De stukken zijn afkomstig van H.J. Overweg, vader van de schenker. Ze hebben allemaal betrekking op de restauratiewerkzaamheden aan het stadhuis uit 1914-1915, de laatste fase dus. Ze illustreren een intensieve gedachtewisseling tussen met name Reijers en de bouwmeester en zijn medewerkers, waarbij schetsen, tekeningen en zelfs afgietsels met op- en aanmerkingen heen en weer reisden tussen Kampen, Cuypers' woonplaats Amsterdam en Roermond, waar hij zijn carrière begonnen was en hij nog steeds een belangrijke vestiging had,

die vooral als werkplaats functioneerde. Ze maken duidelijk dat veel details van het gebouw door Cuypers eigenhandig opnieuw werden ontworpen, wat zijn - volgens de huidige normen - nogal imaginaire en ruimhartige restauratie-opvattingen onderstreept.

De meeste brieven handelen specifiek over het karakter en de voorstelling van de aan de oostgevel van de schepentoren te plaatsen stenen wapenschilden. De resten daarvan die Reijers aan het gebouw had aangetroffen waren niet meer leesbaar. 'Ik zoude daarom willen voorstellen de oude stenen in deze toestand te behouden, tenzij de heer archivaris met zekerheid kan bepalen welke de achtmaal twee gekoppelde wapens kunnen zijn geweest,'⁴ suggereerde Cuypers. Een wat optimistische inschatting van zaken, want het bleek in werkelijkheid om slechts één paar wapenschilden te gaan. Cuypers ondersteunde vervolgens het (voor de hand liggende) voorstel van de stedelijke archivaris J. Nanninga Uitterdijk (1848-1919) om het Kamper schild en het Kamper wapen in de nieuw aan te brengen steen te hakken.⁵ Hij sprak een voorkeur uit voor het gebruik van St-Joiresteen (zandsteen) boven Savonniere (kalksteen), een keuze die 25 gulden duurder uitviel (125 gulden tegen 100 gulden voor de Savonniere).⁶ In januari 1915 was een model in potaarde gereed, dat kort daarna werd uitgewerkt in het door Cuypers geprefereerde St-Joiresteen en in een kist vanuit Roermond naar Kampen werd gestuurd, waar het vervolgens in de gevel werd aangebracht en tot op de huidige dag weer en wind mag trotseren.⁷ Dit in tegenstelling tot de correspondentie erover, die nu voor de toekomst wordt bewaard onder zo gunstig mogelijke omstandigheden.

Geraart Westerink

Noten

1. Gevers, A.J. en J. ten Hove, *Raadhuis van Kampen*. (Kleine monumenten reeks), Zwolle 1988, 79.
2. Idem, 86-87.
3. A.J.C. van Leeuwen, *De maakbaarheid van het verleden. P.J.H. Cuypers als restauratiearchitect 1850-1918*. Zwolle/Zeist 1995, 172-180.
4. Brief P.J.H. Cuypers aan A.J. Reijers, Amsterdam d.d. 3 november 1914.
5. Brief P.J.H. Cuypers aan A.J. Reijers, Roermond, d.d. 19 november 1914.
6. Brief Cuypers en Co, aan A.J. Reijers, Roermond, d.d. 8 december 1914.
7. Brieven Cuypers en Co aan A.J. Reijers, Roermond, d.d. 5 en 26 januari 1915 en briefkaart Cuypers en Co aan A.J. Reijers, d.d. 19 februari 1915.